

nyörű dallam, ez a fontos, gazdagítja az életemet, és amikor 15 órán keresztül utazom ki Moldvába, akkor is nagyon gyakran végigéneklek az utat, verseket mondok.

– *Számítógépe nincs, mobiltelefonja sincs, de abban biztos vagyok, hogy a Jóistennel beszélgető viszonyban van.*

– Igen. Igen. Igen. Ez az én belső ügyem. Annyit akarok elmondani még, hogy nagy szeretettel kell megköszönnöm annak a munkatársamnak, aki az első pillanattól mellettem állt, és viszonylag keveset veszekedett velem, és támogatót, és szerkesztette a könyveimet. A feleségemről van szó. Elviselte, hogy nem keresek pénzt. Egy átlag magyar nő egy év után kirúgott volna, és a feleségem már 44 éve itt van velem, elfogadta ezt az örületemet, de elfogadta azt is, hogy ez fontos dolog, támogató, úgyhogy most is hivatalosan megköszönöm neki.

– *Ez jól fog esni neki. És a gyerekei? Azok viszik tovább ezt az örületet, vagy csak tisztelettel adóznak neki?*

– Hát, ahogy az lenni szokott, ez nem így van. A feleségemnek a keleti érdeklődését a fiam örökölte, koreai történészként dolgozik, nyolc könyvet írt már Korea történelméről. Van egy koreai menyem és három csodálatos, kis, mandulaszemű, értékes unokám, fél magyar, fél koreai emberkék. Itt élnek Magyarországon, hibátlanul beszélnek magyarul, és minden hétvégén a koreai iskolában is ott vannak, mert két kultúrájú emberek, és ezáltal gazdagabban lesznek. A lányom pedig Katalóniában van, ő textiltervező.

– *Fogalmazhatok úgy, hogy Kodály „Psalmus hungaricus”-a egyfajta apoteózis is mindannak, amiről mi beszélünk, ami a csángók világa, és ami Csoma Gergely élete?*

– Igen, meg kell őriznünk azokat az értékeket, tartásokat és kincseket, amelyek csak ránk jellemzőek, és ez a hűség, amit én Péter bácsitól, Domokos Pál Pétertől tanultam, számomra példaértékű volt. Ezt igyekszem én is az életemben megvalósítani.

Csűrös Csilla

Lőrinc Celesztin, a Csángó Rádió megalapítója*

Egészséget! – így köszöntött egy idős férfi, amikor elmentem mellette az egyik moldvai csángó faluban. Irultam-pirultam – nekem kellett volna előre köszönni, de az öreg megelőzött.

Egészséget! – válaszoltam vissza. Jól megnéztem a férfit. Arca egy nagy ráncos edény, szinte megszámlálhattam az éveket rajta. De látszott a dolgozó munka is, bizony, aki itt él, nem lottó ötösből szerzi a mindennapi betevőt. Ezer kilométerre lehetünk Budapeستől.

Itt jövogetnek és menegetnek az emberek. Ha valaki arra kíváncsi, hogy hol lakom, azt kérdezi: – Na, és hol ül?

Ha pedig nagy lesz aznap a forróság, azt mondják: erőst melegecske lesz nemsokára.

Tündéri világ ez, múltunk, magyarságunk tapintható, látható, hallható darabja. Bizony megrikat, ha nézzük, hallgatjuk őket. Ilyen lehetett a Kazinczy nyelvújítása előtti magyar

* Elhangzott laudációként a Magyar Örökség díjátadó ünnepségén a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében, 2018. szeptember 29-én. (A szerk.)

szó. Amihez azóta is ragaszkodnak a nagy román tenger kellős közepében. Jártak náluk néprajzkutatók, nyelvészek, antropológusok szép számban. Lejegyezték dalaikat, meséiket, történeteiket, táncaikat. Ma már tudjuk, hogy mire lehet építenünk, a csángó néplélek alapjait megvetettük. A ma *Magyar Örökség* díjban részesülő fiatalember mégis olyat tett, amit csak kevesen. Jelenné, jövővé változtatta a múltat. Kitalált valamit, olyasmit, ami segíti megőrizni a csángó kultúrát. Rájött arra, hogy a rádió az egyik legtökéletesebb eszköz a kultúra terjesztésének terén. Műveltséget ad, nevel, tájékoztat. Ezért is olyan fontos a Csángó Rádió.

Kitalálója, Lőrinc Celesztin így írt magáról: „A rádiót elsősorban abból a célból indítottam el, hogy általa hírt adjak, és a csángó kultúrát terjesszem az itthon élő és külföldön dolgozó és kitelepült csángóknak. De ez a rádió nem csak nekünk szól, hanem minden magyarnak és csángók iránti érdeklődőnek.”

Lőrinc Celesztin

rádió beindult, 24 órában sugárzott. Celesztin többször is hangoztatta, hogy a rádió nem valami ellen jött létre. Nem a románokat akarja bosszantani ezzel. A megbékélésre jó példa, hogy a Csángó Rádióban van román nyelvű műsor is.

Ekkor már egyre többen felfigyeltek rá. 2011. november 12-én elsőként vehette át a moldvai csángók közül a csíkszeredai konzulátuson a magyar állampolgárságot bizonyító honosítási oklevelet.

Celestint Csíkfaluban meglátogatta Kallós Zoltán is, aki rengeteg értékes felvételt adott át a rádiósnak. De járt nála Varga Lajos váci segédpüspök is. Sőt, egyszer még egy 30 fős motoros társaság is felkereste.

Az út pocsék volt akkor is, ma is, de képzeljük csak el: micsoda esemény lehetett Csíkfaluban a több mint kéttucatnyi magyarországi motoros megjelenése. A Csángó Rádió ott volt nagy eseményeken, a csángó fesztiválon, a csángó bálon, ahonnan élő bejelentkezésekkel tudósított. A csángók hamar megkedvelték Celesztint és a rádiójukat. Az egyik nyáron szeretetük jeléül még a közeli Szeret patakban is megfürdették a főszerkesztő urat.

Celestin 1973-ban született Bákóban. 16 évesen leesett egy cseresznyefáról, és olyan súlyosan megsérült, hogy az orvosok lemondtak róla. Hosszadalmas kórházi kezelés következett, ami után deréktól lefelé lebénulva vihették haza szülei. Akkor ott fogalmazódott meg benne, hogy nem adja fel. És nem adta fel! 2009. november 14-én elindította a rádióját. A rádiókat. Egy ingyenes szerver volt az első eszköze a világhoz. Amikor megtudták, hogy mire készül, – érdekes módon – a szomszédos faluban egy román nyelvű csángó rádió is működni kezdett. Később nem bírta a versenyt, Celesztin csatornája egyedül maradt.

De volt más furcsaság is. Az első időben sokkal több volt a házukban az áramszünet, mint korábban. Merthogy ott, a saját szobájában volt Celestin munkahelye is. A helyi hatóságok is megpróbálták eltéríteni őt az útvjáról, de akkor már nem lehetett! A

Jól emlékszem, a Magyar Rádió vezérigazgatója, Jónás István is meghívta Budapestre Celesztint. A Kunigunda utcában, a közmédia bázishelyén megilletődve figyelte és hallgatta a Kossuth Rádió műsorait. De csak egy ideig volt megilletődött. Hiszen kollégák között volt, akik egymásnak adták át a rádióost. Celesztin a délelőtti *Napközben*, majd a délutáni *Közletről* című műsorban is szerepelt.

Mindenre fel kellett készülni az elmúlt években. Áramszünet esetére benzint tett a generátorba, hogy ne álljon le az adás. A rádió működésénél ugyanis a legnagyobb katasztrófa a csend. Ilyenkor a hallgató nem tudja, hogy mi történik, megzavarodik, rosszra gondol. Egy lappal, és egy fülhallgatóval indult. Azt mondta, hogy az elmúlt években nem vett magának egy sört sem, ingyen dolgozik immáron 9 éve. De ingyen nem adják sem az áramot, sem az internetet.

Legtávolabbról Ausztráliából jelentkeztek, de volt olyan lichtensteini látogatója, aki csak németül ért, mégis lenyűgözte a csángó kultúra.

Ma már évente 5–600 ezer hallgatója van.

Most, 9 év elteltével elégedett és büszke. A rádiózásnak köszönhetően találta meg szerelmét, családját. 2014-ben a Parlamentben vett át egy díjat. Az eseményről televíziós tudósítás készült. Ezt látta meg jövőbeni felesége. Az esemény után egy évvel a fiatalok Nagyszalontán találkoztak. Majd újabb egy év elteltével Celesztin Magyarországra költözött. Gyula mellett, Sarkadkeresztúron laknak, minő véletlen, az Arany János utcában. És a rádió most már innen ontja hullámaint szerte a világban és hirdeti a csángó kultúráját. Mi pedig hallgatjuk, a laptopunkról, a mobiltelefonunkról, néha felhangosítjuk a zenét, néha a fülünket szorítjuk a hangszóróhoz. Mert egy kicsit mindannyian csángók vagyunk...

Pásztor Zoltán

Hét esztendő a havason

Az emberi élet hétéves periódusokra tagolódik. Én az életem első három ilyen szakaszát egy székelyföldi megyeközpontban, Sepsiszentgyörgyön töltöttem, a negyedik életciklust egyetemistaként jórészt a magyar fővárosban, majd következett egy olyan időszak, amikor az állandó lakhelyem ugyan a szülővárosomban volt, de sok időt töltöttem falusi környezetben. Ez volt Székelyföld bejárásának évtizede, 1995 és 2005 között. Hét esztendeje, 42 esztendősen, a hetedik életperiódusom kezdetén egy közös családi döntés eredményeként váltam egy elszigetelt havasi tanyavilág lakójává. Abban az időszakban, amikor általában megkérdezzük önmagunktól, hogy kik is vagyunk valójában, mit tettünk le eddig az asztalra, s mi a jövőbeni szerepünk? Ez a hét esztendő rendszerint az új dolgokra és más összefüggésekre való fókuszálás időszaka is, amikor az egyén hihetetlen erőtöbblettel képes végrehajtani nagy változtatásokat az életében.

FALVAK VONZÁSÁBAN

Gyermekkorom meghatározó élményei a városi fotográfus dédapám szecessziós stílusban épült, államosított házához és anyai nagyszüleimhez kötődnek, de gyakran voltam Sepsikőröspatakon a tanító-bútorfestő nagyapám múzeumként számon tartott házában is. Ott, és a szentivánlaborfalvi rokonoknál kóstolhattam bele a falusi élet szépségeibe. Bizonyára